

Utgivare

Nationella centret för utbildningsutvärdering

Publikation

Kestävän kehityksen osaaminen, opetus ja koulutuksen järjestäjän toiminta ammatillisissa perustutkinnoissa (Kunnande i hållbar utveckling, undervisningen och utbildningsanordnarens verksamhet i de yrkesinriktade grundexamina)

Författare

Mari Räkköläinen

Nationella centret för utbildningsutvärdering genomförde våren 2015 en utvärdering av inlärningsresultaten i hållbar utveckling inom den grundläggande yrkesutbildningen. Syftet var att utvärdera hur målen för hållbar utveckling i grunderna för de yrkesinriktade grundexamina har nåtts. Syftet med utvärderingen var också att producera information som utbildningsanordnarna kan dra nytta av vid utveckling av verksamheten och undervisningen i enlighet med sina egna mål för hållbar utveckling.

Inför utvärderingen analyserades hållbar utveckling i examensgrunderna. Hållbar utveckling är både en nyckelkompetens för livslångt lärande och en central yrkeskompetens. På basis av examensgrunderna analyserades också hur hållbar utveckling behandlas i värdegrunden och examens mål samt hur kunnandet i hållbar utveckling har beskrivits i examensdelarna och som föremål för bedömning. Ett mål som satts upp för hållbar utveckling i grunderna för grundexamen är att de studerande eller examinanderna verkar i sitt yrke enligt den hållbara utvecklingens ekologiska, ekonomiska, sociala och kulturella principer. Dessutom iakttar de centrala författningar, bestämmelser och avtal som gäller hållbar utveckling i arbetsuppgifter inom branschen.

Utöver kunnandet (inlärningsresultaten) utvärderades hur målen för hållbar utveckling kommer till uttryck i utbildningsanordnarens verksamhet, dagliga rutiner och undervisning. Syftet var att undersöka hur utbildningsanordnarnas verksamhet och undervisning påverkar inlärningsresultaten. För att få bakgrundsvariabler samlades det också in uppgifter om de studerande och utbildningsanordnarna, och sambandet mellan dessa variabler och inlärningsresultaten analyserades.

I utvärderingen ingick ett utvärderingsprov samt en självvärderingsenkät riktad till utbildningsanordnaren och lärarna. Utvärderingen genomfördes helt och hållet digitalt. Ett av syftena med utvärderingen av inlärningsresultaten i hållbar utveckling var att ta fram ett digitalt utvärderingsprov som är lämpligt för utvärdering av nyckelkompetenserna för livslångt lärande inom den grundläggande yrkesutbildningen.

Utvärderingen omfattade alla anordnare av grundläggande yrkesutbildning och studerande som avlade en yrkesinriktad grundexamen våren 2015. Utvärderingsprovet baserade sig på ett urval, och endast en del av de som avlade examen genomförde provet. Utvärderingen omfattade alla åtta utbildningsområden och nästan alla yrkesinriktade grundexamina. För utvärderingen utvaldes olika examina hos utbildningsanordnarna.

I utvärderingen deltog 4 457 studerande som skulle avlägga olika examina hos 107 utbildningsanordnare. Utbildningsanordnarna fanns i alla regionförvaltningsområden. Av de studerande var cirka 8 % svenskspråkiga, och 50,5 % var män och 49,5 % kvinnor. Den självvärdering som gällde utbildningsanordnarens verksamhet riktades till alla utbildningsanordnare och genomfördes av 106 anordnare. I lärarnas självvärdering deltog de lärare som undervisade i de examina som valts ut för utvärderingen. Enkäten riktad till lärare besvarades av 798 lärare. Utbildningsanordnarna har fått separat feedback på sina egna resultat.

Utvärderingen av hållbar utveckling omfattade ett brett kunnande i ekologiskt, socialt, kulturellt och ekonomiskt hållbar utveckling. Kunnandet i hållbar utveckling analyserades i de olika delområdena av hållbar utveckling med avseende på kunnandet i ämnet som helhet, kunskaperna och det praktiska kunnandet. För kunnandet bestämdes följande färdighetsnivåer: nöjaktig, god och berömlig nivå. Dessutom undersöktes inställningen till och betydelsen av hållbar utveckling.

De studerandes kunnande i hållbar utveckling är på en god nivå. Av de studerande nådde 67 % god, 23 % berömlig och cirka 9 % nöjaktig nivå. Några studeranden överskred nivån berömlig och några studeranden hade en nivå som låg under nivån nöjaktig. De studerandes praktiska kunnande är bättre än deras kunskaper, vilket gäller i alla utbildningsområden. När det gäller kunnandet i ämnet som helhet är kvinnorna på en högre nivå än männen. Både kvinnorna och männen har goda kunskaper, men i praktiskt kunnande når kvinnorna nivån berömlig. De bästa kunnandet finns i delområdet social hållbarhet och de svagaste kunnandet i delområdet ekologisk hållbarhet. Mellan utbildningsområdena finns en klar skillnad i kunnande. De som studerade inom det humanistiska och pedagogiska området och kulturområdet hade de bästa resultaten. De svagaste resultaten hade de som studerade inom det naturvetenskapliga området samt teknik och kommunikation. Männen kunnande var bättre än kvinnornas inom det humanistiska och pedagogiska området, vilket inte var fallet inom de övriga områdena.

Skillnaderna i kunnande förklaras i högre grad av den språkgrupp de studerande tillhör och deras utbildningsnivå än av utbildningsområdet och de studerandes kön. De finskspråkiga studerande fick bättre resultat i alla tre områden: helhetskunnande, kunskaper och praktiskt kunnande. Även de svenskspråkiga utbildningsanordnarnas resultat var klart svagare än de finskspråkiga anordnarnas. Dessutom framkom att ju högre utbildningsnivån är, desto bättre är kunnandet.

De studerande bedömde vanligen att det egna kunnandet var på en god nivå. Kunnande i hållbar utveckling inhämtas mest under inläring i arbetet och i praktiska arbetsuppgifter. De studerande ansåg att hållbar utveckling är ett mycket viktigt ämne i yrkesstudierna. Undersökningen visade att den viktigaste förklaringsfaktorn för bättre inlärningsresultat är en positiv inställning till studierna i hållbar utveckling och dess betydelse i arbetsuppgifterna inom den egna branschen. Även de studerandes egen aktivitet och möjlighet att lära sig hållbar utveckling i praktiska aktiviteter i hemmet har en positiv inverkan på kunnandet.

Utbildningsanordnarnas och lärarnas självvärderingar gav information om hur målen för hållbar utveckling syns i anordnarnas strategier, planeringen och genomförandet av undervisningen samt den praktiska verksamheten i läroanstalterna.

Majoriteten (82 %) av utbildningsanordnarna hade arbetat systematiskt med hållbar utveckling länge. Trots detta befinner sig utbildningsanordnarna bara på nivån under utveckling (41 %) eller på nivån har påbörjats (36 %) i fråga om verksamhet som gäller hållbar utveckling. Nivån väl utvecklat nåddes av 16 % och på nivån saknas befann sig 7 %. Målen nås bäst när det gäller utbildningsanordnarnas värderingar och sämst i områdena organisering och resurstilldelning. Det bedömdes att man i det praktiska arbetet är bäst på frågor som ingår i delområdet social hållbarhet.

Det är huvudsakligen lärarna i yrkesämnena som ansvarar för undervisningen i hållbar utveckling. Undervisningen ges i fler än en examensdel, ofta i de yrkesinriktade examensdelarna eller i de examensdelar som kompletterar yrkeskompetensen och under hela studietiden. Undervisningen fokuserar i högre grad på social och kulturell hållbarhet än på ekologisk hållbarhet. I undervisningen fäster lärarna särskilt uppmärksamhet vid att motivera de studerande och i mindre utsträckning på kunskapsbasen för hållbar utveckling. Man anser att examensgrunderna stöder planeringen av undervisningen ganska väl. Undervisningen planeras i ganska liten utsträckning tillsammans med arbetsplatshandledarna, och under perioderna med inläring i arbetet ingår sällan inlärningsuppgifter som gäller hållbar utveckling.

Även lärarna bedömde att målen i delområdet social hållbarhet nåddes bättre än i det ekologiska delområdet. Lärarna förhåller sig positivt till hållbar utveckling. De anser att hållbar utveckling är en nyckelkompetens för alla studerande och en central yrkeskompetens. Lärarna har dock fått lite fortbildning för undervisningen i hållbar utveckling. De upplever att målen som rör hållbar utveckling nås sämst när det gäller personalens kompetens och kompetensutveckling.

Det finns inget samband mellan hur väl utvecklad utbildningsanordnarens strategi är, men den praktiska verksamheten kring hållbar utveckling i läroanstalten ser ut att påverka de studerandes kunnande. Om de studerande har möjlighet att lära sig hållbar utveckling både i undervisningen och i den praktiska verksamheten i läroanstalten har även detta en positiv inverkan på inlärningsresultaten och kompetensutvecklingen. Undervisningen har en särskilt stor inverkan på inlärningsresultaten när de studerande inte har lärt sig hållbar utveckling i praktiska aktiviteter i hemmet eller i fritidsintressen.

Genom att följa inlärningsresultaten och medvetet fästa uppmärksamhet vid de individrelaterade faktorer som påverkar inlärningsresultaten kan man säkra jämlika möjligheter för de studerande att lära sig hållbar utveckling och nå målen för kunnandet i hållbar utveckling. Kunnandet som förutsetts i arbetslivet förbättras genom att göra undervisningen i hållbar utveckling mer arbetslivsorienterad och genom att utveckla undervisningsinnehållet så att det råder balans mellan delområdena ekologisk, social, kulturell och ekonomisk hållbarhet. Det är viktigt att se till att de värderingar och riktlinjer som gäller hållbar utveckling implementeras i utbildningsanordnarens verksamhet och blir en del av läroanstaltens vardag och rutiner. Lärarnas kompetensutveckling och möjligheter till fortbildning bör säkras. När examensgrunderna förnyas är det möjligt att minska skillnaderna i resultat mellan utbildningsområdena och mellan examina. Samtidigt kan

man koppla nyckelkompetenserna för livslångt lärande tydligare till examens mål och utveckla utvärderingsrutinerna.

Utvärderingen visade att ett digitalt prov kan användas vid utvärdering av nyckelkompetenserna för livslångt lärande genom att i provet fokusera på utvärdering av både kunskaper och praktiskt kunnande och genom att komplettera det med en självvärdering som utförs av de studerande. För att säkerställa att utvärderingen träffar rätt bör uppgifterna utvecklas vidare så att de kan tillämpas i praktiken och är lämpliga för utbildningsområdena och examina i fråga. För att resultaten ska kunna utnyttjas är det nödvändigt att nya responsförfaranden som lämpar sig för digital utvärdering tas fram och att delaktigheten i utvärderingsprocessen säkerställs.

Nyckelord: yrkesutbildning, utvärdering, kunnande, inlärningsresultat, hållbar utveckling, nyckelkompetenser för livslångt lärande, digitalt prov, självvärdering